

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ПРОМИСЛОВОСТІ**

Рогоза Микола Єгорович

УДК 658.1:519:303.73:339.138

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ
ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 08.06.01 – Економіка, організація
і управління підприємствами

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Донецьк – 2006

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Полтавському університеті споживчої кооперації України УКООПСПЛКИ (м. Полтава) на кафедрі економічної кібернетики.

Науковий консультант - доктор економічних наук, професор

Ткаченко Володимир Андрійович,

Науково-дослідний інститут розвитку економіки і суспільства Дніпропетровського університету економіки та права (м. Дніпропетровськ), головний науковий співробітник.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор

Берсуцький Яків Григорович, Науково-дослідний центр інформаційних технологій Інституту економіки промисловості НАН України (м. Донецьк), заступник директора;

доктор економічних наук, професор

Ілляшенко Сергій Миколайович, Сумський державний університет Міністерства освіти і науки України (м. Суми), завідувач кафедри маркетингу;

доктор економічних наук, професор

Тян Рево Борисович, Придніпровська державна академія будівництва і архітектури Міністерства освіти і науки України (м. Дніпропетровськ), завідувач кафедри фінансів.

Провідна установа - Харківський національний економічний університет Міністерства освіти і науки України (м. Харків), кафедра економіки, організації і планування діяльності підприємства.

Захист відбудеться «21» червня 2006 р. об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 11.151.01 в Інституті економіки промисловості НАН України за адресою: 83048, м. Донецьк, вул. Університетська, 77.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту економіки промисловості НАН України за адресою: 83048, м. Донецьк, вул. Університетська, 77.

Автореферат розісланий «17» травня 2006 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

Л.М. Кузьменко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В Україні підприємство як форма господарювання, що заснована на принципах самостійності у виборі шляхів діяльності та повної відповідальності за результати роботи, набуває особливого значення. Однак результати діяльності підприємств є низькими, що не задовольняє інтересам держави і безпосередньо підприємців.

У цих умовах є актуальним вирішення проблем створення організаційно-економічних механізмів забезпечення ефективної діяльності промислових підприємств, управління підприємством взагалі та його розвитком, що забезпечує динамічне зростання економіки. Процес реалізації такого підходу вимагає ефективного використання потенціалу підприємства, що в свою чергу дає можливість оцінки наявних ресурсів для впровадження інновацій як фактора, який забезпечує розвиток підприємства і адаптацію до особливостей діяльності в макросередовищі.

Важливими у цьому напрямі є дослідження вітчизняних учених О.І. Амоші, О.М. Алімова, Я.Г. Берсуцького, І.П. Булеєва, Г.К. Губерної, В.М. Гейця, В.Г. Герасимчука, В.М. Гриньової, В.А. Забродського, С.М. Ілляшенка, М.О. Кизима, Ю.В. Макогона, М.Д. Прокопенка, С.К. Рамазанова, А.А. Садскова, В.А. Ткаченка, Р.Б. Тяна, М.Г. Чумаченка, Л.Г. Червової; зарубіжних – Г.Л. Багієва, В.А. Винокурова, О.С. Віханського, А.П. Градова, Е.М. Короткова, В. Г. Крижанівського.

Високий ступінь невизначеності ринкового середовища ускладнює застосування критеріїв і методів прийняття управлінських рішень, що використовуються в зарубіжній практиці, а вітчизняні розробки перебувають у стадії становлення. Тому проблема забезпечення ефективної діяльності промислових підприємств за допомогою організаційно-економічних механізмів як сукупності методів, технологічних прийомів, засобів впливу на ефективність функціональних систем управління, інформаційного взаємозв'язку суб'єктів і об'єктів виробничих відносин, використання потенціалу потребує подальших досліджень. Практично відсутні теоретичні дослідження, які доведені до рівня розробки інструментарію, недостатньо досліджені особливості впливу зовнішнього середовища на ринкові можливості розвитку підприємств на основі інновацій. Потребують вирішення питання щодо врахування факторів ризику при обґрунтуванні стратегій для варіантів інноваційного розвитку, ресурсного забезпечення та оцінки потенціалу підприємства.

Актуальність зазначених проблем, їх недостатня розробленість, теоретичне й практичне значення обумовили вибір теми дослідження, його мету та задачі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано у Полтавському університеті споживчої кооперації України за темами: «Методологія та практика управління сучасною соціально-економічною системою» (номер держреєстрації 0105U003905, 2005-2009 рр.), в якій автором розроблено методологію формування ресурсного забезпечення при інноваційному розвитку господарюючих суб'єктів та ефективного використання

потенціалу підприємства; «Резерви підвищення економічної ефективності діяльності ринків споживчої кооперації» (номер держреєстрації 0104U009950, 2004-2005 рр.), у рамках якої запропоновано методику вибору ефективних напрямків розвитку господарюючого суб'єкта; «Удосконалення оплати праці на підприємствах споживчої кооперації» (номер держреєстрації 0104U009951, 2004-2005 рр.), де автором запропоновано методологію розробки систем управління мотивацією персоналу на основі визначення важливості чинників його мотиваційної поведінки.

Мета й задачі дослідження. Метою роботи є розробка теоретико-методологічних і методичних основ концепції управління промисловими підприємствами як складними соціально-економічними системами через упровадження організаційно-економічних механізмів забезпечення їхньої ефективності на основі інноваційного розвитку в умовах динамічності ринкового середовища.

Для досягнення поставленої мети вирішено такі задачі:

виконано комплексний аналіз передумов і проблем адаптації підприємств до ринкових умов у динамічному середовищі трансформаційної економіки;

визначено механізми і особливості впливу держави і регіону (та їх складових) на фактори зовнішнього середовища господарювання підприємства, що створюють конкурентні переваги для вітчизняних підприємств;

розроблено методику оцінки сценаріїв розвитку відносин підприємства зі складовими зовнішнього середовища його господарювання;

поглиблено теоретико-методологічні основи управління промисловим підприємством та вдосконалено систему управління ним на основі інноваційного розвитку;

обґрунтовано систему принципів формування і функціонування ефективного організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком підприємств у ринкових умовах, визначено структуру й склад елементів такого механізму;

розроблено організаційно-економічний механізм ефективності використання потенціалу підприємства як підґрунтя розвитку;

поглиблено теоретико-методологічні положення формування механізму адаптації підприємств через реструктуризацію;

визначено роль виробничо-економічних систем у структурах організаційно-економічних механізмів управління забезпеченням концентрації інвестиційних ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку економіки промислового підприємства у нестабільному ринковому середовищі;

розроблено методику оцінки проектів для прийняття управлінських рішень у напрямку інноваційного розвитку;

удосконалено науково-методичний апарат якісної оцінки стратегії підприємства для управління ефективним інноваційним розвитком підприємств у ринковому середовищі;

проаналізовано теоретичні аспекти принципів формування необхідної мотиваційної поведінки персоналу в механізмах забезпечення інноваційного розвитку підприємств;

розроблено методику визначення кількісної значущості чинників мотиваційної поведінки персоналу у системах управління забезпеченням інноваційного розвитку підприємств;

сформульовано теоретичні аспекти й удосконалено методи визначення необхідного і достатнього рівня інформації для обґрунтованого прийняття рішень у варіантах розвитку;

регламентовано процедури вибору варіантів розвитку промислового підприємства та запропоновано методику аналізу таких варіантів;

запропоновано теоретико-методологічні й методичні основи прогнозування діяльності підприємства для реалізації його потенціалу;

удосконалено методичні підходи до формування оптимальної структури інвестиційних ресурсів, позичкових і власних коштів для забезпечення розвитку промислових підприємств.

Об'єктом дослідження є процеси забезпечення ефективної діяльності промислових підприємств різних форм власності та господарювання.

Предмет дослідження – організаційно-економічний механізм забезпечення ефективності діяльності промислових підприємств.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основу дисертаційної роботи становить сукупність загальнонаукових і спеціальних принципів, методів та прийомів наукового дослідження, використання яких зумовлене поставленою метою і завданнями. Методологічними засадами дослідження є системний підхід до аналізу економічних явищ і процесів, фундаментальні положення загальної економічної теорії, сучасні концепції управління економічним розвитком промислових підприємств.

Для вирішення поставлених у дисертації задач було використано такі методи: системно-логічний аналіз (для визначення впливу характеристик зовнішнього середовища на стан функціонування основних його складових, дослідження систем управління розвитком); статистико-економічний аналіз (визначення стану і результатів діяльності суб'єктів господарської діяльності); економіко-математичний (методика знаходження зон ефективного використання власного і позичкового капіталу, методика прогнозування діяльності промислового підприємства); факторний аналіз (методика оцінки ефективності використання потенціалу підприємства, визначення основних параметрів впливу для розробки механізмів управління діяльністю підприємства); методи теорії нечітких множин (методика процесу вибору інвестиційного проекту інноваційного розвитку промислового підприємства); метод аналізу ієрархій (моделі сценаріїв формування і розвитку відносин між складовими зовнішнього середовища, методика вибору напряму розвитку промислового підприємства, методика визначення ступеня впливу чинників мотивації поведінки працюючих); метод експертних оцінок (оцінка впливу характеристик зовнішнього середовища на стан відносин

основних його складових, оцінка параметрів для розробки методики визначення ваги впливу чинників мотивації поведінки працюючих, методика прогнозування діяльності промислового підприємства).

Інформаційну та фактологічну базу дослідження становлять основні положення і результати теоретичних розробок вітчизняних та зарубіжних дослідників, а також офіційні матеріали Державного комітету статистики України, Дніпропетровського та Полтавського обласних управлінь статистики, матеріали недержавних інформаційних органів, а також законодавчі й нормативні документи Верховної Ради і Кабінету Міністрів України, матеріали українських та зарубіжних періодичних видань, результати власних досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у концептуальному вирішенні проблеми створення та удосконалення методологічного апарату розробки механізмів забезпечення ефективності діяльності промислових підприємств в умовах невизначеності зовнішнього середовища. Ступінь наукової новизни результатів, одержаних автором, полягає у такому:

уперше:

на основі теоретичного обґрунтування та експертних оцінок впливу зовнішнього середовища на промислове підприємство розроблено концепцію, структуру та основні підсистеми організаційно-економічного механізму управління підвищенням ефективності його діяльності як складної соціально-економічної системи, основними чинниками якої є постійний пошук, моделювання та використання керуючих та забезпечувальних систем для реалізації власного потенціалу підприємств;

визначено критерії, сформульовано критеріальну базу прогнозування стратегій розвитку промислових підприємств на основі розробки методологічного забезпечення оцінки та формування складу ресурсного потенціалу, оптимізації технологічних витрат і мотиваційних чинників (як необхідних умов трансформації) та концептуально окреслено механізм прийняття управлінських рішень щодо багатокритеріального вибору інвестиційного забезпечення проектів інноваційного розвитку промислових підприємств, в основу якого покладено розроблені моделі та методики оцінки і оптимізації процесів господарювання;

розроблено механізм вибору оптимальної стратегії розвитку промислових підприємств на основі моделювання функціональних залежностей між елементами підсистем управління та визначення принципів оцінки ефективності використання власного потенціалу;

удосконалено:

методологію визначення необхідного та достатнього рівня інформації на етапах розробки ієрархічних моделей впливу складових зовнішнього середовища на діяльність підприємства та методик обґрунтування варіантів інноваційного розвитку;

методологію формування організаційно-економічного механізму управління розвитком промислових підприємств у ринковому середовищі з урахуванням оцінки багатокритеріальності потенціалу підприємства, методів організації та управління виробничими процесами;

дістали подальшого розвитку:

теоретико-методологічні та методичні підходи до кількісної оцінки інвестиційних проектів інноваційного розвитку господарюючих суб'єктів, що надає можливість урахувувати дієвість кожного фактора та їх інтегральний вплив;

зміст та суть поняття організаційно-економічного механізму управління діяльністю підприємства та забезпечення її ефективності в умовах невизначеності зовнішнього середовища господарювання підприємства, а саме поняття невизначеності;

система принципів формування організаційно-економічного механізму управління в напрямі їх інноваційного розвитку як відкритої, адаптивної, динамічної структури, що функціонує у ринковому середовищі;

механізм управління мотиваційною поведінкою персоналу як однією з основних складових, що забезпечує стратегічний інноваційний розвиток в умовах складного динамічного середовища.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні положення дисертації доведено здобувачем до рівня конкретних методик і пропозицій щодо ефективної організації, забезпечення стійкого функціонування і розвитку промислових підприємств у ринкових умовах.

Результати дисертаційних досліджень упроваджено у вигляді методичних положень і пропозицій з оцінки і діагностики фінансового стану й стійкості функціонування суб'єктів господарської діяльності: ВАТ “Полтавський турбомеханічний завод” (акт упровадження від 08.06.2005 р.), АТ “Полтавський завод газорозрядних ламп” (акт упровадження від 17.05.2005 р.), ТОВ “Дніпропетровський дослідний ремонтно-механічний завод” (акт упровадження від 18.04.2005 р.), ВАТ “Електромотор” (акт упровадження від 22.08.2005 р.), ВАТ “Тепловозремонтний завод” (акт упровадження від 20.04.2005 р.), Полтавський ГЗК (акт упровадження від 26.05.2005 р.), ДПВО “Знамя” (акт упровадження від 12.08.2005 р.), ДП “Армапром-Б” (акт упровадження від 18.06.2005 р.).

Результати досліджень використовуються також у навчальному процесі Полтавського університету споживчої кооперації України при викладанні дисциплін “Управління підприємствами”, “Економічний ризик і методи його виміру”, “Інформаційні системи підприємств”, “Економічне обґрунтування господарських рішень” (довідка від 01.06.2005 р.).

Особистий внесок здобувача. Автору належать наукові ідеї роботи, теоретичні розробки і узагальнення, результати обробки інформації, вибір методів дослідження, висновки і рекомендації. Внесок автора в колективні опубліковані роботи конкретизовано у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні і практичні результати доповідались і були схвалені на 15 наукових конференціях. Основні з них: Всеукраїнська науково-практична конференція “Економічні проблеми регіонів та підприємств на початку XXI століття” (2001 р., Полтава); Всеукраїнська науково-практична конференція “Проблеми формування та реалізації інвестиційної стратегії господарюючого суб’єкта” (2002 р., Дніпропетровськ); Міжнародна науково-практична конференція “Європейський вибір України: проблеми теорії та практики реалізації” (2003 р., Дніпропетровськ); Всеукраїнська науково-практична конференція “Розвиток менеджменту в Україні: реалії, проблеми, перспективи” (2004 р., Житомир); Всеукраїнська науково-практична конференція “Інвестиційні стратегії сталого розвитку” (2004 р., Дніпропетровськ); Всеукраїнська науково-практична конференція “Актуальні проблеми розвитку малого та середнього бізнесу в Україні” (2004 р., Полтава); Міжнародна науково-практична конференція “Розвиток економіки в трансформаційний період: глобальний і національний аспекти” (2005 р., Запоріжжя); Всеукраїнська науково-практична конференція молодих учених “Сучасні проблеми соціально-економічного розвитку України” (2005 р., Дніпропетровськ); X науково-методична конференція “Проблеми економічної кібернетики” з нагоди 40-ї річниці економічної кібернетики в Україні (2005 р., Донецьк); III Міжнародна науково-практична конференція “Современные информационные технологии в экономике и управлении предприятиями, программами и проектами” (2005 р., Харків – Алушта).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи викладено у 41 науковій праці, з яких особиста монографія, 21 стаття у фахових наукових журналах і збірниках наукових праць, 15 матеріалів наукових конференцій, 4 статті в інших наукових виданнях. Загальний обсяг публікацій 30,75 д.а., з них особисто автору належить 25,65 д.а.

Структура й обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, п’яти розділів, висновків, додатків, містить 43 таблиці, 22 рисунки, 43 формули. Список використаних літературних джерел становить 371 найменування. Загальний обсяг роботи – 389 с. комп’ютерного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі “Соціально-економічні засади та організаційні проблеми розвитку підприємств в умовах трансформації зовнішнього середовища” розглянуто передумови й проблеми адаптації підприємств до ринку в умовах трансформації зовнішнього середовища, визначено значення держави та регіону у створенні конкурентних переваг для вітчизняних підприємств, досліджено вплив складових зовнішнього середовища на місію підприємства.

Розглядаючи промислове підприємство як керовану складну соціально-економічну систему в постійному русі і розвитку, встановлено, що ефективність ринкової діяльності залежить від того,

наскільки в його системі управління контролюються економічні процеси, що відбуваються на рівні регіону (мезорівень) та держави (макрорівень), адже кризи, які мають місце у зовнішньому середовищі господарювання підприємства (як у надсистемі), мають не тільки руйнівний характер, але й несуть у собі потенціал позитивних змін. Тому з теоретичної і практичної точок зору дуже важливо визначити характер попередніх економічних криз та сучасних трансформаційних процесів в економіці для окреслення факторів адаптації підприємств до ринку.

Підприємство як складна соціально-економічна система є одночасно суб'єктом і об'єктом, володіє різноманітними можливостями реагування на дію зовнішніх факторів та впливає на внутрішні фактори, що виникають у результаті діяльності самого підприємства. У зв'язку з цим запропоновано управління підприємством розглядати як управління динамічною системою через взаємодію його внутрішніх соціальних і економічних процесів із зовнішнім середовищем на основі їх комплексного дослідження та нової методології вибору стратегії комплексного управління ними.

Оскільки в Україні реалізація програм стабілізації економіки відбувається в регіонах, то набуває актуальності необхідність виявлення можливих методів позитивного впливу на розвиток економіки промислового підприємства (системи) в умовах взаємовпливу складових регіону (надсистеми) як одного з рівнів зовнішнього середовища. З огляду на це в дисертаційній роботі прогнозування розвитку економічних процесів конкретного регіону виконано за декількома сценаріями, що включають у себе такі напрями: стратегія збереження статусу-кво (держава за такої стратегії надає відчутну підтримку неефективним підприємствам); стратегія протекціонізму (захист підприємств, галузей, територій від конкурентів і зосередження зусиль на стимулюванні національного виробника); стратегія створення конкурентного середовища, яке надає усім виробникам рівні шанси на успіх та сприяє ефективному використанню ресурсів держави та її регіонів, але перевага надається стратегії конкурентоспроможності, адже саме конкурентна спроможність підприємств, галузей може забезпечити сталий розвиток на найближчу та далеку перспективу.

Визначено, що на сучасному етапі розвитку в Україні об'єктивні інтеграційні процеси на рівні регіонів стають дедалі актуальнішими для вітчизняної економіки, а різноманітність механізмів інтеграції підприємств у корпоративні об'єднання має особливе значення для інтенсифікації розвитку промислового сектору національної економіки. Враховуючи це, виконано системно-логічне дослідження факторів впливу зовнішнього середовища на підприємство як представника виробничої сфери через взаємодію з представниками фінансово-банківської та податкової системи і на основі цього спрогнозовано варіанти співпраці за розробленими сценаріями розвитку відносин між ними.

З метою обґрунтування доцільності та можливості досягнення цілей, які були сформульовані в сценаріях розвитку співпраці між складовими середовища господарювання, було зроблено оцінку сильних та слабких сторін даних сценаріїв розвитку відносин основних суб'єктів економічної

діяльності в регіоні (державі), виконано ідентифікацію причинно-наслідкових зв'язків при змінах у ринкових відносинах, сформовано та досліджено трансформаційні процеси в умовах невизначеності зовнішнього середовища господарювання підприємства (ЗСПП).

Дослідженням впливу фінансово-банківської системи на розвиток підприємства встановлено, що необхідна нова модель співпраці – економічна система, розвиток якої відбуватиметься під впливом цілеспрямованого стимулювання інноваційно-інвестиційної моделі відносин між цими суб'єктами діяльності з метою раціонального управління грошовими потоками для розвитку підприємства.

Для вивчення впливу податкової системи на вирішення проблеми побудови взаємовідносин між суб'єктами економічної системи (у даному випадку – підприємство) і податковою адміністрацією, які задовольняли б усі сторони найбільшою мірою та служили цілям розвитку суспільства, було проведено системно-логічне дослідження на підставі розробленої ієрархічної моделі взаємовідносин між суб'єктами економічної системи (рис. 1). Оскільки взаємовідносини між підприємством і податковою адміністрацією залежать від факторів економічного, фінансового, політичного, юридичного, соціального характеру, сукупність яких є проблемоутворюючим середовищем для аналізованої проблеми таких відносин, то вирішення проблеми запропоновано в рамках гармонізації таких факторів для діючих суб'єктів. З метою дослідження взаємин між підприємствами і податковою адміністрацією, що є фокусом у розробленій моделі досліджуваної проблеми, було визначено цілі їхньої діяльності з урахуванням впливу зазначених факторів та запропоновано декілька варіантів відносин. На підставі такої моделі методом системного аналізу визначено в узагальненому сценарії відносин частку кожного із запропонованих сценаріїв відносин між зазначеними суб'єктами господарювання після реалізації їхніх цілей.

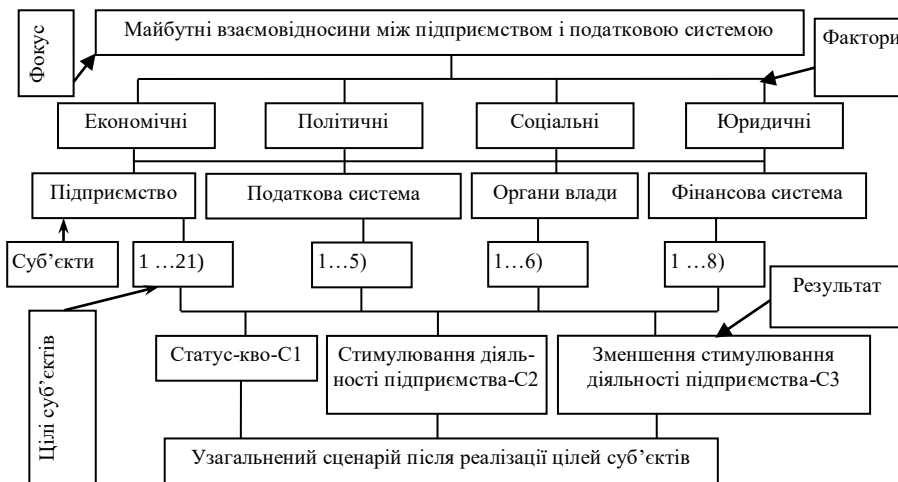

Рис. 1. Ієрархічна модель взаємовідносин між суб'єктами економічної системи

У результаті встановлено, що частка відносин С1 становить 32%, С2 – 47%, а С3 (рис. 1) – 21% від узагальнених відносин між податковою системою і підприємством. У зв'язку з цим визначено, що з метою ефективного розвитку підприємства і національної економіки податкова система в період розвитку (трансформації) ринкових відносин повинна впливати на діючу законодавчу систему на основі інноваційних методів відносин із суб'єктами економіки для формування нових понять податкової політики, її змісту та створення умов, за яких можливе ефективне її використання в напрямку розвитку позитивного впливу на промислове підприємство через використання економічних важелів, зменшення ставок оподаткування, посилення стимулюючої функції, спрощення системи адміністрування, усунення суперечливості і двозначності у законодавстві.

У другому розділі “Теоретичні основи та методологічна база організаційно-економічного механізму розвитку в системах управління промисловими підприємствами в умовах невизначеності” досліджено методологічні основи механізмів функціонування промислових підприємств, особливості інноваційного розвитку підприємства та організаційно-економічні механізми ефективного використання його потенціалу.

Внутрішнє середовище підприємства складається із засобів виробництва, фінансових і трудових ресурсів, інформації щодо їх використання та взаємодії, у результаті чого створюється готова продукція або надаються послуги, що й визначає його потенціал. Для створення механізму реалізації потенціалу промислового підприємства було проведено аналіз бізнес-процесів на підприємстві, завдяки якому систематизовано функції управління інформаційним забезпеченням, використання потенціалу (табл. 1) та запропоновано концепцію побудови системи збору й обробки інформації. Ця система здатна виконати сформульовані завдання через визначення горизонту діяльності, вивчення достатнього інформаційного простору, необхідного для управлінських рішень, розробку методології синтезу обробки інформації, створення форм подання інформації про рекомендовані управлінські рішення та обґрунтування рекомендацій.

Останнє підтверджується дослідженням вітчизняного досвіду реалізації управління, коли поряд з управлінням фінансовими, матеріальними ресурсами необхідно виокремити питання інформаційного забезпечення, що є визначальним фактором зниження чи підвищення ефективності механізмів функціонування підприємств у зовнішньому середовищі, що має певний рівень невизначеності. Тож під невизначеністю розуміємо стан цього середовища із сукупністю факторів, які мають ще невідому кількість апріорної інформації та складають цю невизначеність на даний період діяльності. З огляду на це пріоритетне місце посідає аспект достатності інформації для прийняття відповідних рішень з метою ефективних змін, які забезпечуються інноваційним розвитком.

Установлено, що головною необхідністю і актуальністю розвитку національних підприємств є інноваційна складова у механізмах забезпечення

Функції управління, їх тип та фази прийняття управлінських рішень

Функції управління	Тип функції	Фази діяльності
Виявлення параметрів та проблем, що впливають на результат діяльності підприємства	Діагностична	1
Аналіз фінансового стану діяльності підприємства за прийнятими параметрами	Аналітична	2
Розробка планів діяльності підприємства за результатами об-	Планування	3
робки в реальному масштабі часу фактичних параметрів, які відображають роботу структурних одиниць підприємства		
Аналіз результатів планування з метою виявлення відхилень від параметрів, що визначають результат діяльності підприємства	Аналітична	
Розробка альтернативних проектів управлінських рішень для корекції відхилень параметрів, що визначають результат діяльності підприємства	Проектування	
Прогноз і планування результатів діяльності підприємства за розробленими проектами управлінських рішень	Прогнозування	4
Надання вищій ланці управління прогностичних результатів діяльності підприємства на основі альтернативних проектів управлінських рішень	Прогнозування	
Вибір вищою ланкою управління із альтернативних оптимального плану діяльності	Оптимізація	
Затвердження вищою ланкою управління оптимального плану діяльності	Прийняття рішення	5
Розробка, доведення до виконавців документів, що регламентують виконання управлінських рішень і визначають діяльність структур підприємства та організацію їх виконання	Постановка завдань	

ефективної діяльності. Це підтверджується аналізом діяльності інноваційно-активних підприємств із використанням даних по Україні і Полтавській області. У результаті встановлено, що у більш ніж 90% таких підприємств спостерігався приріст обсягів збуту і розширення ринків збуту, 55% – замінили застарілу продукцію на нову, понад 40% – знизили матеріалоємність і енергоємність продукції, 32% – впровадили ресурсозберігаючі екологічно орієнтовані технології в різні роки трансформаційних перетворень. Однак у цілому по Україні спостерігається тенденція до скорочення кількості впроваджень нових видів продукції, особливо виробів промислового призначення (рис.2).

Економічна оцінка виробництва інноваційної продукції як фактора інноваційного розвитку багато в чому залежить від необхідності розрахунку ефективності у виробника і споживача, оскільки досягається процес гармонізації інтересів сфери споживання і виробництва, підвищується ефективність відтворювального процесу для суспільства в цілому та розвитку окремого підприємства. Аналіз літературних джерел показав, що більшість авторів приділяють увагу ефективності

виробництва у сфері самого виробництва, але сьогодні в умовах ринкових відносин домінуюче становище займає споживач, що впливає на попит виробленого товару і, таким чином, на результати виробництва. Отже, ефективність змін у сфері споживання динамічніша, ніж у сфері виробництва. Крім того, необхідно звернути увагу на одну з особливостей впливу зовнішнього середовища – економічні реформи в Україні, які призвели українське суспільство на поле невизначеності. У таких умовах важливим залишається пошук нових шляхів ефективного використання потенціалу промислового підприємства для підвищення загальної ефективності його діяльності та розширення технологічних переваг. Тому запропоновано враховувати взаємовплив суб'єктів і об'єктів управління при функціонуванні виробничої інфраструктури підприємства. Останнє підтверджено системним дослідженням впливу зовнішніх факторів і внутрішніх можливостей на основі інформаційного взаємозв'язку. Для цього розроблено основні етапи побудови механізму ефективного використання потенціалу підприємства, методами системного аналізу запропоновано розв'язок задачі щодо ефективності використання потенціалу підприємства на прикладі промислових підприємств Полтавського регіону.

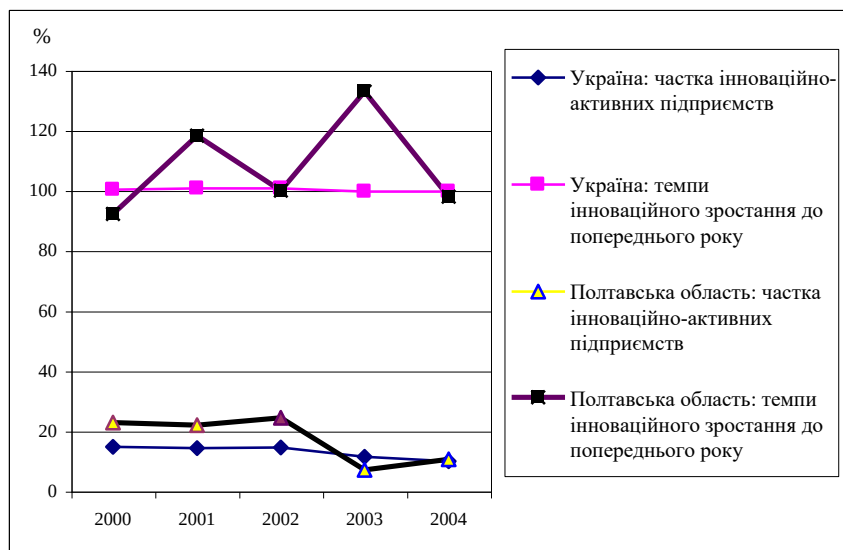

Рис. 2. Динаміка інноваційно-активних підприємств

Оцінка ефективності побудована на основі критерію ефективності. Якщо значення (y^0) факторів, які не контролюються, відомі, то маємо критерій ефективності $z = f(x, y^0) = f(x)$ (1), тобто він є функцією тільки (x) і може служити оцінкою ефективності. Найкращий моделі механізму в цьому випадку відповідає оптимальний потенціал, тобто такий (x), що $f_0(x^*) \geq f_0(x)$ (2) для всіх $x \in X$, де X – множина допустимих потенціалів.

Через те що система функціонує у деякому зовнішньому середовищі, стан і властивості якого в кожний момент характеризуються значеннями параметрів $(v_1, v_2, \dots, v_s) = \bar{V}$, вони і будуть зовнішніми параметрами для неї. Стан і властивості самої системи (такої як потенціал підприємства) у цьому випадку характеризуються набором внутрішніх параметрів, які поділяються на “власні” параметри (існуючі кадри, виробничі потужності, фінансові можливості) $(a_1, a_2, \dots, a_e) = \bar{A}$ та “керовані” параметри (необхідні – необхідність відновлення і відповідність сучасним вимогам виробничих потужностей, можливість залучення джерел фінансування і кредитування) $(x_1, \dots, x_k) = \bar{X}$. Сукупність математичних співвідношень між зовнішніми і внутрішніми параметрами системи, які характеризують структуру системи та її функціонування, утворює математичну модель системи, яка підтверджує її невизначеність. Ефективність системи, тобто рівень її пристосованості до розв’язування поставлених перед нею задач, оцінюється числовими значеннями компонентів вектора цільової функції.

Слід зазначити, що, організовуючи діагностичний процес стану підприємства, реалізований за допомогою сучасних комп’ютерних технологій, будемо його як динамічну процедуру, що починається із проведення простих досліджень складових системи управління. Якщо цих даних недостатньо для встановлення параметрів із заданим ступенем точності, то необхідно вказати, яке наступне дослідження (із групи більш важливих) слід провести для того, щоб у конкретній ситуації одержати максимальну інформацію.

Таким чином, система управління виявляє стан підприємства й управляє збором інформації, що особливо необхідно на всіх етапах аналізу для вирішення проблеми ухвалення рішення. Показниками якості при цьому виступає стійкість системи, тобто її здатність виконувати свої функції у заданих параметрах під дією зовнішніх і внутрішніх збуджувачів (і насамперед структурних змін). Результат її функціонування – це абсолютний показник, що показує, наскільки стан системи в цей момент відрізняється від її стану в минулому та безпосередньо пов’язаний із рівнем досягнення цілей бізнес-процесів. Показниками результату функціонування системи управління підприємством є обсяг виробленої за певний період продукції, валові витрати, чистий прибуток.

Результативність (позитивна) функціонування підприємства як системи – це показник, що характеризує відносну зміну його стану в заданому часі за умови вибору ефективного напрямку розвитку. З метою вирішення проблеми вибору оптимального напрямку розвитку використано метод аналізу ієрархій як процес поетапного встановлення пріоритетів: виявлення найважливіших моментів, найкращих способів порівняння та оцінки елементів, способу прийняття рішення та оцінка його якості. Для цього було сформульовано критерії, за якими виконується оцінка ефективності методів аналізу виробничо-господарської діяльності, до яких відносяться: доступність джерел інформації для проведення аналізу; час, потрібний для розрахунків; повнота оцінки виробничо-господарської діяльності; наочність представлення результатів; простота розрахунків; відповід-

ність їх державним рекомендаціям; пристосованість до бухгалтерської та статистичної документації, якими користуються на підприємстві; точність одержаних результатів.

У результаті досліджень автором запропоновано розглядати організаційно-економічний механізм як сукупність методів, технологічних прийомів, засобів та процедур ефективності функціональних підсистем системи управління промисловими підприємствами щодо визначення рівня зовнішніх дестабілізуючих чинників, діагностики стану підприємства як складної соціально-економічної системи, інформаційного взаємозв'язку та взаємовпливу суб'єктів і об'єктів продуктивних сил і виробничих відносин, а також використання промислового потенціалу підприємства з метою підвищення ефективності його господарської діяльності.

У третьому розділі **"Методологічні основи розвитку підприємств в умовах невизначеності ринкового середовища"** розглядаються чотири аспекти розвитку підприємства: механізм адаптації підприємства до зовнішнього середовища; виробничі системи в структурі організаційно-економічного механізму управління розвитком підприємства; методологічні основи реструктуризації підприємства та методологія адаптації систем управління до технологічних інновацій.

Визначено, що в результаті дії неоднозначності факторів зовнішнього середовища у період трансформації економіки України відбувається суттєве зміщення акцентів на рівень промислових підприємств. Тому посилюється залежність ефективності їх функціонування від впливу змін зовнішніх умов як результат існування зв'язків підприємства із зовнішнім середовищем, які в таких умовах стають ще більш складними і різноманітними через взмообумовленість, постійне удосконалення та залежність від специфіки самого підприємства, виробничого процесу і продукції, що випускається.

У зв'язку з цим для створення механізмів адаптації підприємств до таких умов запропоновано формувати на підприємстві оптимальну структуру зв'язків із зовнішнім середовищем на основі поділу їх на вхідні та вихідні. Вхідні пов'язані з надходженням інформації з ринку – про ємність ринку, потреби споживачів, конкурентів, можливість виникнення кризових ситуацій, їхніх причин, можливостей запобігання, особливостей управління кризами, а також із забезпеченням виробництва матеріальними, трудовими і фінансовими ресурсами. Вихідні зв'язки визначаються обсягами виробництва та механізмами реалізації готової продукції. Таким чином, підприємство взаємодіє із зовнішнім середовищем на двох рівнях: інформаційному і речовинному, що вимагає створення ефективних організаційних форм і методів забезпечення розвитку та адаптації промислових підприємств до зовнішнього середовища. Такі організаційно-економічні механізми запропоновано реалізовувати через реструктуризацію як один із способів внутрішньої перебудови підприємства (організаційної, технологічної, кадрової) (рис. 3) та інноваційні підходи до систем управління, що може забезпечити ефективність реструктуризаційних процесів.

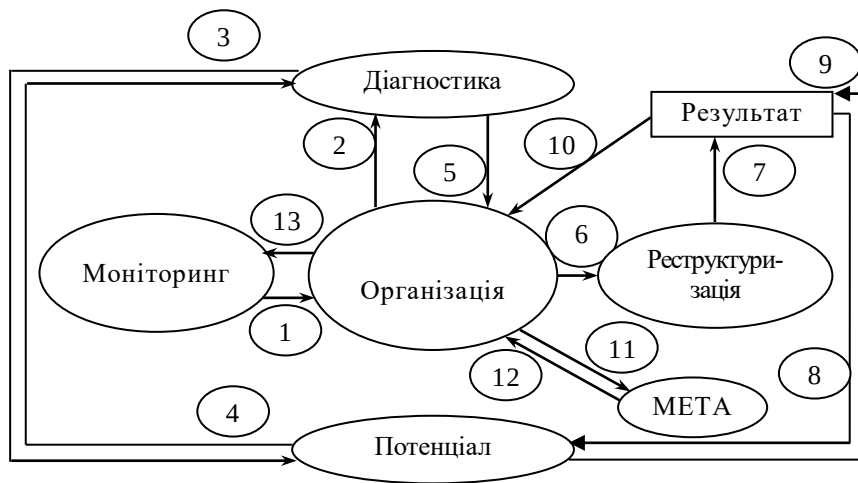

Рис. 3. Схема інформаційних потоків при проведенні реструктуризації підприємства

Доведено, що необхідним етапом реструктуризації є встановлення місії, яка полягає у визначенні свого, власного, притаманного тільки конкретному підприємству шляху досягнення конкурентоспроможності. На основі визначених місією цілей та аналізу інформації вибирається відповідна модель реструктуризації (технологічна або організаційна) і окреслюються заходи щодо її реалізації. Модель технологічної реструктуризації є пріоритетною для підприємств із «рухомими» технологіями, що базуються на багатофункціональних активах, та «ринковими» (передбачається подальше вдосконалення технологій), а модель організаційної реструктуризації – для підприємств із «стабільними», заміна яких призводить до повної зміни профілю діяльності підприємства, та «випереджаючими» технологіями, які здатні впроваджувати стрибкоподібні зміни у виробничих процесах. Критеріями оцінок ефективності виступають: прибутковість, інноваційність, соціальність, екологічність, своєчасність, конкурентоспроможність.. Стосовно вимог до побудови показників та організації оцінки ефективності, то вони мають полягати у простоті, конкретності, наочності, гнучкості, направленості, мотиваційності.

Відзначено, що головним для прийняття управлінських дій з реструктуризації є оцінка її ефективності. Ефективність реструктуризації підприємства розглянуто як відношення встановлених цілей до потреб або результату діяльності відносно намічених цілей, результату діяльності до затрат (ресурсів), необхідних для його досягнення.

Серед змін, які забезпечують ефективність реструктуризаційних процесів, є організаційна перебудова в структурі організаційно-економічного механізму управління розвитком промислового підприємства. Таку перебудову запропоновано через інтеграційні процеси шляхом створення фінансово-виробничих систем як одного із факторів, що можуть сприяти його інноваційному розвитку і на підставі цього економічному зростанню. Організаційна структура запропонованих об'є-

днань складна, але їх структурні елементи концентрують ресурси відповідно до поставленої мети та на відміну від інших типів інтегрованих систем кожний елемент її є активним, тобто приймає рішення щодо організації дій для розвитку. Висновок про необхідність створення і ефективність таких об'єднань підтверджено результатами досліджень впливу фінансово-банківської системи (як складової надсистеми – зовнішнього середовища) на розвиток підприємства, адже створює більші можливості формування збалансованого підходу до вирішення державних і регіональних інтересів унаслідок зменшення дефіциту фінансових ресурсів підприємства за рахунок довгострокових кредитів.

На підставі результатів аналізу динаміки структури витрат на виробництво та витрат на одиницю виробленої продукції на підприємствах Полтавського регіону за 1995-2004 рр. (операційні витрати становили 10,2 – 17,4% від загальних витрат, а витрати на одиницю виробленої продукції – 81,5 коп./грн.. у 1995 р. і 97,4 коп./грн.. у 2004 р.) доведено, що інноваційно-технологічні зміни, які формуються на рівні підприємства, необхідні, адже виробництво продовжує залишатися надзвичайно витратосемним. Такі інноваційно-технологічні зміни можливі за умов інноваційних підходів до системи управління витратами. Для цього розроблено методику скорочення витрат на виробництво через зменшення експлуатаційних витрат на транспорт на 10-12%, що була апробована на промислових підприємствах Полтавського регіону.

Для адаптації механізмів забезпечення ефективності господарювання підприємства до умов зовнішнього середовища у дисертації класифіковано особливості реструктуризації за ознаками, що пов'язані з організацією його діяльності в умовах здійснення макроекономічних реформ. У трансформації ринкового середовища інноваційні зміни мають значний ступінь і є необхідною умовою розвитку всіх суб'єктів господарювання. Інновації є динамічним джерелом невизначеності середовища діяльності підприємств, тому досягнення цілей адаптації через процес реструктуризації до умов зовнішнього середовища залежить від здатності формування ефективної системи інноваційного управління, рівня інноваційного потенціалу підприємства як можливостей у досягненні поставлених інноваційних цілей, реалізація яких виступає засобом зменшення невизначеності, зміцнення і підвищення конкурентних можливостей на ринку, адаптації в цілому, що переслідує мету реструктуризації підприємства. Для цього механізми адаптації до зовнішнього середовища передбачають формування та характер ресурсів і визначаються моделями реструктуризації (технологічної, організаційної, кадрової), які дозволили дослідити реструктуризацію у комплексі та визначили сутнісну характеристику цих процесів як спрямованість на підвищення конкурентоспроможності промислового підприємства, що є гарантом його концептуального розвитку. Соціально-економічну складову механізмів адаптації діяльності підприємств визначено через актуальність та організацію управління персоналом на основі ефективних механізмів управління мотивацією працюючих.

У четвертому розділі **”Механізм управління ресурсним забезпеченням використання потенціалу підприємства”** запропоновано нові підходи до дослідження систем управління при інноваційному розвитку та механізм взаємодії керуючих, керованих і забезпечувальних систем ефективності діяльності промислового підприємства в загальній системі управління, виконано системний аналіз і механізм оцінки формування ресурсів інвестиційно-інноваційного розвитку та розроблено методику формування структури інвестиційних ресурсів для інноваційного розвитку.

Результати досліджень систем управління інноваційним розвитком свідчать, що із загального набору підсистем вибирається така, яка має схильність (інтенцію) до вирішення запитів загальної системи управління діяльністю підприємства як надсистеми. Процес адаптації обраної підсистеми до запиту надсистеми починається з того моменту, коли вона повністю вписується у відповідне вирішення запиту або управління потоками надсистеми. До початку адаптації, коли підсистема ще є вихідним матеріалом, внутрішні підтримуючі властивості (потоки) цієї підсистеми мають потенції для підтримки необхідних функціональних властивостей надсистеми, що й сприяє вибору саме цієї підсистеми управління.

З метою організації систем управління на основі виявлення важливих прямих і зворотних зв'язків між системами (підсистемами) у роботі використано одну із особливостей кібернетики, яка розглядає системи не у статичному стані, а у русі та розвитку. На основі цього в дисертаційній роботі розроблено модель взаємодії керуючих, керованих і забезпечувальних систем ефективності діяльності промислового підприємства та його інноваційного розвитку як одного із головних чинників розвитку підприємства в зовнішньому середовищі господарювання підприємства.

Для цього розроблено ієрархічну модель, в якій на першому і другому рівнях ієрархії розташовані керуючі (S_{1i}) і керовані (S_{2i}) системи, а на третьому – забезпечувальні системи, які мають необхідні функції для систем верхнього рівня. На кожний елемент діють чинники зовнішнього середовища господарювання підприємства (ЗСГП) – (A_i), у кожний елемент входять (X_{ij}) і виходять (Y_{ij}) інформаційні потоки. Керуюча система може виконувати регулюючий вплив на керовану, яка в свою чергу має зворотний зв'язок із першою. Системи (елементи) забезпечувального рівня (III рівня ієрархії) створені на відповідні запити систем вищого рівня ієрархії та виконують функції, які відповідають цим запитам, формулюючи для систем I та II рівня необхідні умови для управління ефективністю діяльності промислового підприємства. Головною особливістю такої взаємодії всіх елементів, задіяних у сфері забезпечення ефективності діяльності промислового підприємства, є висока гнучкість, адже елементи систем різних рівнів ураховують фактори впливу у вигляді вхідних потоків інформації, а результатом є вихідна інформація, яка забезпечує виконання управлінських функцій (U_{ij}) на основі врахування інформаційних результатів зворотного зв'язку (u_{ij}) (рис. 4).

До підсистем I рівня ієрархії відносяться системи та механізми адаптації до умов зовнішнього середовища господарювання підприємства та фундаментальної діагностики стану підприємства і вибору напрямків його розвитку. До підсистем II рівня – механізми управління інноваційним розвитком (розвитком технологій, інвестиційних процесів), управління ефективністю виробництва (управління витратами, фінансовими ресурсами) і як результат такої взаємодії – управління потенціалом. До забезпечувальних підсистем (III рівень ієрархії) відносяться системи оцінки ЗСГП, оцінки сценаріїв розвитку відносин між суб'єктами ЗСГП, визначення ефективності використання потенціалу, оптимізації виробничих витрат, управління мотиваційною поведінкою персоналу, оцінки інвестиційних проектів та формування структури ресурсів. Визначено, що головною властивістю забезпечувальних систем ефективності діяльності підприємства є реакція на можливі зміни зовнішнього середовища, що вважається сильною стороною діяльності практично будь-якого суб'єкта господарської діяльності, яке розраховує тривалий час утримуватися на ринку. Це особливо важливо в умовах розвитку інформаційних технологій та значного підвищення рівня конкуренції для динамічного процесу ресурсного забезпечення підприємства на базі нових способів організації виробництва й управління

Для формування і реалізації інвестиційної стратегії розроблено підходи до пошуку ресурсів інноваційного розвитку, формування структури інвестиційних ресурсів, визначення найбільш ефективних напрямків їхнього вкладення з метою максимізації доходу та мінімізації ризику.

Основою для системи інноваційного розвитку виступає система ефективної оцінки управління інвестиційним проектом (як забезпечувальна система), яку розроблено методами теорії нечітких множин. Управління з використанням аналізу на основі методів теорії нечітких множин фіксує припустимий ризик неефективності вибору своїх бізнес-проектів та можливих збитків.

Кожний інвестиційний проект як складна система характеризується рядом відомих та нових показників для розрахунку узагальненого критерію ефективності у нормованій формі у вигляді нечіткої множини. Відомими показниками є накопичений дисконтований дохід, внутрішня норма рентабельності, сума капітальних вкладень, необхідних для інвестування, термін окупності, а також коефіцієнти еластичності (або стійкості): накопиченого дисконтованого доходу (за ціною продукції, за рівнем її випуску та за сумою капітальних витрат на інвестування); внутрішньої норми рентабельності (за ціною продукції, за рівнем її випуску, за сумою капітальних витрат на інвестування). Новими показниками будуть термін уведення інвестиційного проекту в експлуатацію, термін амортизації з урахуванням терміну введення проекту в експлуатацію. Серед параметрів, які враховують термін уведення

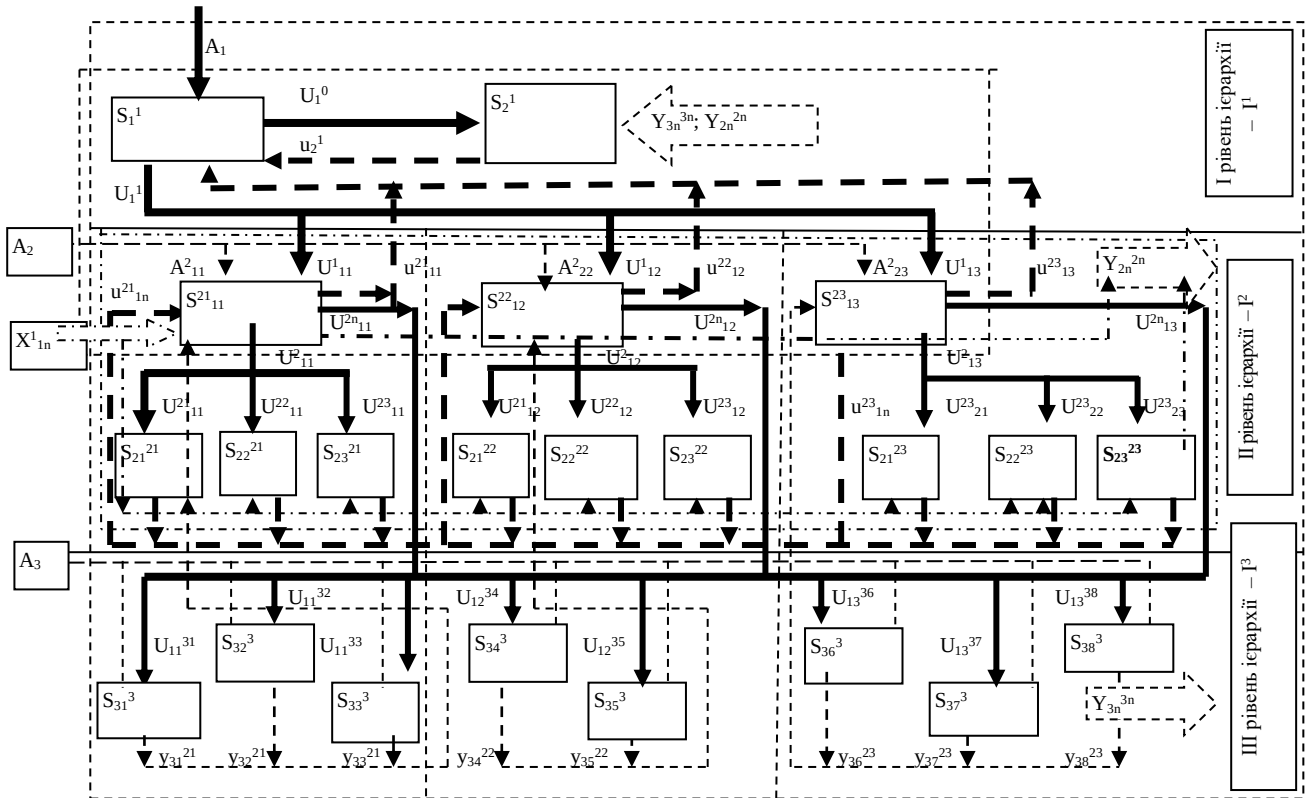

Рис. 4. Схема моделі взаємодії керуючих систем, керованих і забезпечувальних підсистем ефективності діяльності підприємства

проекту в експлуатацію, визначено витрати на період прогнозування, середній річний прибуток проекту за прогнозований період, рентабельність як відношення розміру прибутку до обсягу інвестованого капіталу.

Задача оптимізації системи прийняття рішення щодо вибору інноваційного проекту (C_i) характеризується за допомогою вектора із 14 зазначених відомих та нових показників.

Найбільш ефективну систему (проект) знаходимо, коли векторний критерій якості $A_i = (a_1(i), \dots, a_j(i), \dots, a_{14}(i))$ проекту C_i розглянемо як задання 14 нечітких множин $A_j(i)$. Ці множини, в свою чергу, можна назвати найкращими значеннями критерію з номером j системи C_i відносно екстремуму цього критерію:

$$A_j(i) = \{k_j(i), \mu_j(k_j(i)) \mid k_j(i) \in K_j(i)\},$$

де $k_j(i)$ – значення (до нормування) критерію з номером j , ($j = 1, 2, \dots, 14$) для проекту C_i , ($i = 1, 2, \dots, n$); $K_j(i)$ – вся множина таких значень; $\mu_j(k_j(i))$ – функція належності значення $k_j(i)$ до нечіткої множини $A_j(i)$. Значення функції належності $\mu_j(k_j(i))$ обчислюються за формулою $\mu_j(k_j(i)) = a_j(i)$.

Головною властивістю функції належності буде зміна її значення в межах від 0 до 1. Функція належності, яка нормалізує значення критерію, не єдина, тому при її побудові важливо відтворити в ній розуміння якості значення критерію відносно екстремальних значень.

Для порівняння інвестиційно-інноваційних проектів від векторних критеріїв A_j , які складаються з 14 чисел (перерахованих показників), використовується узагальнений критерій F_i («згортка»). Кращими є ті проекти, в яких F_i – найбільше. Якщо значення важливості критерію для підприємства при визначенні F_i у межах $[0,1]$, то $i \in [0,1]$.

Системний аналіз процесу вибору проекту, який розвиває механізм прийняття рішень при багатокритеріальному виборі проекту інвестування в галузі, дозволяє зменшити суб'єктивізм при прийнятті рішень в кінцевому варіанті, переносячи його на етапи вибору критеріїв, вибору правила згортки критеріїв та вибору в формулах визначення узагальненого критерію F_i значень, які характеризують важливість критеріїв для галузі або підприємства.

У методичному плані у дисертації вирішено важливу задачу фінансового менеджменту інвестиційної діяльності щодо визначення порогового стану структури капіталу підприємства, тобто механізму розмежування зон ефективного використання власного і позичкового капіталу суб'єктів господарювання. Критерієм порогового стану структури капіталу підприємства є рівень прибутку до оподаткування, тобто таке його значення, при якому чистий прибуток на акцію (а відповідно і чиста рентабельність власного капіталу) буде за рівнем ефективності однаковий як для варіанта із залученням позичкового капіталу, так і для варіанта виключного використання тільки власного капіталу. На такому рівні прибутку до оподаткування однаково вигідно використовувати для фінансування інвестицій як позичкові, так і власні фінансові ресурси.

У п'ятому розділі "Методи забезпечення ефективності діяльності підприємств в умовах змін соціально-економічних відносин" розглянуто стратегії підприємства як основу управління ефективним інноваційним розвитком, розроблено теоретико-методологічні основи оцінки прогнозування діяльності підприємства та ризику інноваційного розвитку, запропоновано методи проектування стратегічного інноваційного розвитку підприємства та методологію управління системами забезпечення інноваційного розвитку промислового підприємства.

На підставі аналізу змін зовнішнього середовища господарювання підприємства було відзначено, що для забезпечення стабільної роботи підприємства необхідне удосконалення методів стратегічного управління.

Оскільки підприємство знаходиться в стані постійного обміну із зовнішнім середовищем і таким чином забезпечує собі «виживання», то стан підприємства в умовах ринкових відносин може погіршитися через нестабільність зовнішнього середовища, адже підвищуються темпи змін, які значно перевищують швидкість відповідної реакції підприємства, підвищується частота появи непередбачених подій. У зв'язку з цим необхідні методи, які вимагають використання специфічних

моделей прийняття і реалізації стратегічних рішень. Тому створення ефективного механізму оцінки розроблених стратегій важливо для забезпечення організаційно-економічної стійкості і конкурентоспроможності промислового підприємства. Для створення механізму, що надає можливість оцінити різні стратегії забезпечення організаційно-економічної стійкості і конкурентоспроможності промислового підприємства, розроблено ієрархічну модель, що надає можливість проведення системного аналізу впливу складових ЗСГП на відповідних ієрархічних рівнях та вибору стратегії розвитку підприємства з найвищим потенціалом за відповідними критеріями. Удосконалення методологічного апарату ієрархічної оцінки стратегії підприємств в умовах невизначеності середовища здійснюється на основі системного моделювання. Модель оцінки стратегії має одну із визначальних функцій у контексті стратегічного розвитку і зводиться до такого: визначення складу учасників на різних ієрархічних рівнях економічної системи, виявлення аргументів функції стратегії розвитку (цілі, способи досягнення, адаптація до зовнішнього середовища, ефективність використання внутрішніх ресурсів), установлення вимог відповідності напрямку розвитку, який може впливати на стратегію підприємства і на процес накопичення конкурентних переваг та надає можливість оцінити вплив визначених чинників зовнішнього середовища.

Результати аналізу середовища господарювання за умов трансформувannya ринкових відносин дозволили встановити закономірність ефективної реалізації варіантів інноваційного розвитку підприємств, що призводить до створення нових ринків. Автором проаналізовано 28 інвестиційних проєктів на рівні досліджуваних регіонів і встановлено, що ефективність реалізації варіантів інноваційного розвитку підприємств висока в тих випадках, коли такі проєкти попадали під дію стимулюючих методів державного й регіонального регулювання, а успішний результат інвестиційного розвитку досягається лише за умови зменшення ризику та недоліків стратегії і достатньої глибини прогнозування розвитку. Для цього запропоновано враховувати специфічні, складно-формалізовані методи аналізу потреб і запитів споживачів, моделювання та прогнозу, збільшувати глибину прогнозування розвитку подій, створення аналітичного центру на підприємстві з метою обґрунтованого прийняття управлінського рішення для своєчасного реагування на можливості та небезпеки, які з'являються на прогнозованому горизонті сегмента ринку.

У зв'язку з цим проблема розробки інструментарію прогнозування, визначення його основних напрямків та застосування конкретної методики залишається нагальною для підприємства і є актуальною для сучасного етапу розвитку економіки, адже дослідженням стану планової роботи на підприємствах Полтавської і Дніпропетровської областей встановлено, що увага приділяється в основному поточному плануванню господарських операцій (табл. 2).

**Стан планової роботи на підприємствах
Полтавської і Дніпропетровської областей у 2004 р.**

Підприємства	Кількість досліджуваних об'єктів	Види планів, які складаються на підприємстві (% до загальної кількості)					
		оперативні	місячні	квартальні	річні	бізнес-план	стратегічні
Всього	98	60	73	55	38	5	-
у тому числі							
промислові	27	68	90	37	63	11	-
виробничо-торгівельні	18	73	55	73	69	16	-
...	...						

На основі аналізу діяльності промислових підприємств досліджуваних регіонів у дисертації сформульовано методологію і методику прогнозування розвитку підприємства, яка базується на порівнянні показників звітної періоду з найбільш вагомими досягненнями, що надає можливість зменшувати трансформаційні ризики мікросередовища. Оцінка ризиків ЗСГП, які за наявності ефективного державного регулювання є менш значимі, ніж ризики мікросередовища, пов'язана з трансформаційними процесами та діяльністю конкурентів, виконана на основі оцінки потенціалу та його взаємодії із зовнішнім середовищем господарювання підприємства.

Для забезпечення стабільності ефективного розвитку промислового підприємства в умовах змін соціально-економічних відносин та невизначеності середовища господарювання, що мають місце в економіці трансформаційного періоду, у дисертації створено систему управління мотиваційною поведінкою працюючих у загальній комплексній системі управління підприємством.

Для розробки такої системи було виявлено 47 параметрів мотивації (або мотиваційних чинників), якісну оцінку яких досліджено шляхом анкетування працюючих на підприємствах Полтавського регіону різних форм власності. Крім того, з метою виявлення характеру впливу досліджуваних параметрів на мотиваційну поведінку працюючих їх було віднесено до таких комплексних чинників: характеристика діяльності; характеристика соціально-психологічного клімату в колективі; характер взаємин підлеглих з керівництвом; мотиви діяльності. Це дало можливість урахувати специфіку виробничої діяльності персоналу на підприємствах залежно від форми його власності, тенденції мотивації, мотиви залежно від віку та спроможності до сприйняття інноваційних змін. Ефективність впливу кожного з параметрів мотивації визначається за допомогою алгоритму та ме-

тодики ранжування ваги впливу та встановлення кількісної оцінки (ієрархії) параметрів мотивації у межах окремо взятого комплексного чинника та усіх комплексних чинників, яку створено за допомогою методу аналізу ієрархій. Розроблена методика дозволила також виконати аналіз комплексних чинників мотивації працюючих.

У результаті аналізу параметрів мотивації та комплексних чинників мотивації працюючих за такою методикою автором розроблено варіанти механізмів мотиваційного впливу на поведінку працюючих, які забезпечують умови сприйняття персоналом інновацій та інноваційний розвиток промислових підприємств різних форм власності.

ВИСНОВКИ

Результатом дисертаційної роботи є вирішення наукової проблеми, яка полягає в розробці методологічних основ і механізмів забезпечення ефективності діяльності промислових підприємств.

На основі одержаних результатів можна зробити такі висновки:

1. Розглядаючи промислове підприємство як керовану складну соціально-економічну систему в постійному русі і розвитку, встановлено, що ефективність його діяльності залежить від того, наскільки в його системі управління контролюються економічні процеси, що відбуваються на рівні регіону (мезорівень) та держави (макрорівень). У зв'язку з цим запропоновано управління підприємством розглядати як управління динамічною системою через взаємодію його внутрішніх соціальних і економічних процесів із зовнішнім середовищем на основі їх комплексного дослідження та нової методології вибору стратегії комплексного управління ними.

2. Оскільки взаємовідносини між підприємством і податковою адміністрацією залежать від факторів економічного, фінансового, політичного, юридичного, соціального характеру, сукупність яких є проблемоутворюючим середовищем для таких відносин, то вирішення цієї проблеми запропоновано в рамках гармонізації факторів для діючих суб'єктів. У зв'язку з цим визначено, що з метою ефективного розвитку економіки підприємства і національної економіки податкова система в період розвитку (трансформації) ринкових відносин повинна впливати на діючу законодавчу систему на основі нових відносин із суб'єктами економіки для формування нових понять податкової політики, її змісту та створення умов, за яких можливе ефективне її використання в напрямку розвитку позитивного впливу на промислове підприємство.

3. Для реалізації потенціалу промислового підприємства було проведено аналіз бізнес-процесів на підприємстві, в результаті якого систематизовано функції управління інформаційним забезпеченням та запропоновано концепцію побудови системи збору й обробки інформації. Ця система здатна виконати сформульовані завдання через визначення горизонту діяльності, вивчення

достатнього інформаційного простору, необхідного для управлінських рішень, розробку методології синтезу обробки інформації, створення форм подання інформації про рекомендовані управлінські рішення та обґрунтування рекомендацій. Для цього виконано системно-логічне дослідження факторів впливу зовнішнього середовища на підприємство як представника виробничої сфери через взаємодію з представниками фінансово-банківської та податкової системи та спрогнозовано варіанти співпраці за розробленими сценаріями розвитку відносин між ними.

4. На основі дослідження вітчизняного досвіду управління підприємством поряд з управлінням фінансовими, матеріальними ресурсами необхідно виокремити питання інформаційного забезпечення, що є визначальним фактором ефективності його функціонування у зовнішньому середовищі, що має певну кількість невизначених факторів.. Під невизначеністю розуміємо стан цього середовища із сукупністю факторів, які мають ще невідому кількість апіорної інформації та складають цю невизначеність на даний період діяльності. З огляду на це пріоритетне місце посідає аспект достатності інформації для прийняття відповідних рішень з метою ефективних змін, які забезпечуються інноваційним розвитком.

5. Запропоновано розглядати організаційно-економічний механізм діяльності підприємства як сукупність методів, технологічних прийомів, засобів та процедур визначення ефективності функціональних підсистем системи управління промисловими підприємствами щодо визначення рівня зовнішніх дестабілізуючих чинників, діагностики стану підприємства як складної соціально-економічної системи, інформаційного взаємозв'язку та взаємовпливу суб'єктів і об'єктів продуктивних сил і виробничих відносин, а також використання промислового потенціалу підприємства щодо підвищення ефективності його господарської діяльності. У зв'язку з цим для створення механізмів адаптації підприємств до таких умов запропоновано формувати на підприємстві оптимальну структуру зв'язків із зовнішнім середовищем на основі поділу їх на вхідні та вихідні. Такі організаційно-економічні механізми запропоновано реалізовувати через реструктуризацію як один із способів внутрішньої перебудови підприємства (організаційної, технологічної, кадрової) та інноваційних підходів до систем управління, що може забезпечити ефективність реструктуризаційних процесів.

6. Відзначено, що головним для прийняття управлінських дій з реструктуризації підприємства є оцінка її ефективності. Серед змін, які забезпечують ефективність реструктуризаційних процесів, є організаційна перебудова в структурі організаційно-економічного механізму управління розвитком промислового підприємства. Таку перебудову запропоновано здійснювати через інтеграційні процеси шляхом створення фінансово-виробничих систем як одного із факторів, що можуть сприяти його інноваційному розвитку і на підставі цього економічному зростанню. Організа-

ційна структура таких об'єднань складна, але їх структурні елементи концентрують ресурси відповідно до поставленої мети на відміну від інших типів інтегрованих систем.

7. Оскільки у трансформації ринкового середовища інноваційні зміни мають значний ступінь, є необхідною умовою розвитку всіх суб'єктів господарювання, джерелом невизначеності середовища діяльності підприємств, то досягнення адаптації до умов зовнішнього середовища через процес реструктуризації залежить від здатності формування ефективної системи інноваційного управління та рівня інноваційного потенціалу підприємства. Для цього механізми адаптації до зовнішнього середовища передбачають необхідність формування та використання визначених ресурсів і характеризуються моделями реструктуризації, які дозволяють дослідити її у комплексі та відбивають сутнісну характеристику цих процесів як спрямованість на підвищення конкурентоспроможності промислового підприємства.

8. З метою організації систем управління на основі виявлення важливих прямих і зворотних зв'язків між системами (підсистемами) у роботі використано одну із особливостей кібернетики, яка розглядає системи не у статичному стані, а у русі та розвитку. На основі цього в дисертаційній роботі розроблено модель взаємодії керуючих, керованих і забезпечувальних систем ефективності діяльності промислового підприємства та його інноваційного розвитку як одного із головних чинників розвитку підприємства в зовнішньому середовищі. Для цього в дисертації у рамках інвестиційної стратегії розроблено підходи до пошуку ресурсів з метою реалізації виявлених ринкових можливостей інноваційного розвитку, формування оптимальної структури інвестиційних ресурсів, пошуку найбільш ефективних напрямків їхнього вкладення для максимізації доходу та мінімізації ризику.

9. Ефективність змін у сфері споживання динамічніша, ніж у сфері виробництва. У таких умовах важливим залишається пошук нових шляхів ефективного використання потенціалу промислового підприємства для підвищення загальної ефективності діяльності підприємства та розширення технологічних переваг. Тому запропоновано враховувати взаємовплив суб'єктів і об'єктів управління при функціонуванні виробничої інфраструктури підприємства. Останнє підтверджено системним дослідженням впливу зовнішніх факторів і внутрішніх можливостей на основі інформаційного взаємозв'язку. Для цього розроблено основні етапи побудови механізму ефективного використання потенціалу підприємства, методами системного аналізу запропоновано розв'язок задачі щодо ефективності використання потенціалу.

10. У результаті аналізу середовища господарювання виявлено закономірність ефективної реалізації варіантів інноваційного розвитку підприємств, що призводить до створення нових ринків. Установлено, що ефективність реалізації варіантів інноваційного розвитку підприємств висока в тих випадках, коли такі проекти попадали під дію стимулюючих методів державного і регіонального регулювання. Успішний результат інвестиційного розвитку досягається за умови зменшен-

ня ризику та недоліків стратегії і достатньої глибини прогнозування розвитку. Для цього запропоновано враховувати специфічні, складно-формалізовані методи аналізу потреб і запитів споживачів, моделювання та прогнозу, збільшувати глибину прогнозування розвитку подій, створення аналітичного центру на підприємстві з метою обґрунтованого прийняття управлінського рішення для своєчасного реагування на можливості та небезпеки, які з'являються на прогнозованому горизонті сегмента ринку.

11. Визначено, що з переходом України до ринкової економіки оцінка існуючих систем мотиваційної поведінки працівників для підвищення ефективності діяльності підприємств актуальна, оскільки надає можливість створення ефективних систем управління такою поведінкою в комплексних системах управління соціальним і економічним розвитком та забезпечення його інноваціями як головного фактора стабільності розвитку підприємств різних форм власності.

Теоретичні основи і організаційно-економічні механізми забезпечення ефективності діяльності промислових підприємств можуть застосовуватися у виробничо-господарській діяльності підприємств різних форм власності та напрямів діяльності.

СПИСОК ОСНОВНИХ ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Монографії

1. Рогоза М.Є. Управління промисловими підприємствами: соціально-економічні чинники та особливості організації. – Полтава: РВЦ ПУСКУ, 2005. – 281 с.

Статті у наукових і фахових виданнях

2. Савенко Р.Г., Лисенко М.В., Рогоза М.Є. Методика аналізу теоретико-графових моделей в алгоритмі оптимізації роботи автомобільного транспорту в кар'єрі // Вісник Східноукраїнського національного університету. – Луганськ: СХУ. – 2001. – № 9 (43). – С. 282–285. *Особистий внесок автора*: розроблено головні критеріальні підходи до методики аналізу теоретико - графових моделей та виконано оптимізацію на основі запропонованої методики.

3. Ємець О.О., Рогоза М.Є., Романова Н.Г. До системного розв'язування організаційних проблем в економічних системах // Регіональні перспективи. – 2001. – № 5–6 (18–19). – С. 201–203. *Особистий внесок автора*: розроблено загальну модель оцінки впливу факторів в організаційно-економічному механізмі забезпечення ефективності економічних систем на базі застосування сучасних економіко-математичних методів.

4. Емец О.А., Рогоза Н.Е. Структуризация проблемы гармонизации взаимоотношений между предприятием и налоговой системой // *Економіка: проблеми теорії та практики*. – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2002. – Вип. 150. – С.161–165. *Особистий внесок автора*: побудовано ієрархічну структуру взаємовідносин підприємства із зовнішніми складовими, визначено цілі та пріоритети.

5. Павлова В.А., Рогоза М.Є. Використання різних методичних підходів до визначення конкурентоспроможності товарів // *Торгівля і ринок України*: – Донецьк: ДонДУЕТ. – 2002. – Вип. 13. – Т. II. – С. 436–441. *Особистий внесок автора*: побудовано модель оцінки конкурентоспроможності товару.

6. Рогоза М.Є. Проблеми становлення економіки підприємства і можливі варіанти впливу фінансово-грошової системи на ефективність діяльності підприємства // *Торгівля і ринок України*. – Донецьк: ДонДУЕТ. – 2002. – Вип. 14. – Т. II. – С. 264–268.

7. Рогоза М.Є., Пазинич В.І. Методичні підходи визначення зон ефективного використання власного і позичкового капіталу при реалізації інвестиційних проектів // *Економіка: проблеми теорії та практики*. – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2003. – Вип. 171. – С. 149–156. *Особистий внесок автора*: розроблено методику визначення ефективних зон використання позичкового капіталу.

8. Рогоза Н. Е. Оценка и решение проблем взаимоотношения предприятия с финансовой системой и их прогнозирование // *Вісник Східноукраїнського національного університету*. – 2003. – № 7 (65). – С. 190–193.

9. Павлова В.А., Рогоза М.Є. Прогнозування діяльності підприємства в умовах конкурентного середовища // *Вісник Донецького державного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського*. Сер.: Економічні науки. – 2003. – № 4 (20). – С. 140–145. *Особистий внесок автора*: визначено напрямки якісного забезпечення процесу стратегічного планування.

10. Рогоза М.Є. Суб'єкти регіональної економіки: проблеми формування взаємовідносин // *Вісник Українського державного університету водного господарства та природокористування*. Економіка. Проблеми управління регіональним економічним і соціальним розвитком. – Рівне: УДУВГП. – 2003. – Вип. 1 (20). – С. 119–122.

11. Рогоза Н.Е. Системный анализ проблем взаимоотношения предприятия с финансовой системой // *Економіка: проблеми теорії та практики*. – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2004. – Вип. 189. – Т. 5. – С. 1296–1306.

12. Рогоза М.Є. Управління інвестиціями: удосконалення методів прийняття багатокритеріальних рішень // *Економіка: проблеми теорії та практики*. – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2004. – Вип. 190. – Т. II. – С. 320–323.

13. Рогоза М.Є. Стратегічне управління в умовах невизначеності та розвитку: вибір методики аналізу // *Держава та регіони*. Сер.: Економіка та підприємництво. – 2004. – № 6. – С. 228–231.

14. Рогоза М.Є. Ефективні системи управління: аналіз чинників мотивації // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2005. – Вип. 201. – Т. I. – С. 437–448.
15. Рогоза М.Є. Інноваційно-інвестиційна модель економічного зростання підприємства: аналіз впливу чинників на ефективність діяльності // Управління проектами та розвиток виробництва. – Луганськ: СЛУ. – 2005. – № 1 (13). – С. 128–133.
16. Рогоза М. Є. Механізми економічного зростання у системах управління промисловими підприємствами // Вісник Української академії банківської справи. – 2005. – № 1 (18). – С. 98–101.
17. Рогоза М.Є. Механізм функціонування підприємств: діагностика та функції управління // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2005. – Вип. 205. — Т. 3. – С. 875–880.
18. Рогоза М.Є. Модель оцінки зовнішнього середовища при розробці стратегії забезпечення організаційно-економічної стійкості і конкурентоздатності промислового підприємства // Вісник економічної науки України. – 2005. – № 1 (17). – С. 109–112.
19. Рогоза М.Є. Мотивація: методика знаходження значущості комплексних чинників і ознак // Академічний огляд. Економіка та підприємництво. – 2005. – №1. – С. 52–57.
20. Рогоза М.Є., Скляр А.А. Інформаційне забезпечення стратегічного управління і його вплив на невизначеність середовища господарювання // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2005. – Вип. 206. – Т. 3. – С. 641–650. *Особистий внесок автора*: визначено роль інформаційного забезпечення та стратегічної інформації, її різновидів та відмінностей від інших видів управлінської інформації в механізмах систем управління підприємствами.
21. Рогоза М.Є. Адаптивні системи управління промисловим підприємством в умовах трансформації середовища господарювання // Вісник Донецького університету економіки та права. Сер.: Економіка та управління. – 2005. – №2. – С. 67–75.
22. Рогоза М.Є., Циганок О.О. Системи управління: структуризація чинників зовнішнього середовища // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2005. – Вип. 204. – Т. 5. – С. 1211–1218. *Особистий внесок автора*: виділено основні суб'єкти середовища господарювання та структуровано критерії прийнятності кожного з них.

Матеріали наукових конференцій

23. Смець О.О., Рогоза М.Є., Романова Н.Г. До системного розв'язування організаційних проблем в економічних системах // Тези доп.. Всеукраїнської наук.-практ. конф. "Економічні проблеми розвитку регіонів та підприємств на початку ХХІ століття" (22–23 листоп., 2001 р.). – Полтава: ПДТУ. – 2001. – Т. I. – С. 17–18. *Особистий внесок автора*: Запропоновано методику кількісної оцінки підрозділів економічної системи.

24. Рогоза М.Є., Пазинич В.І. Структура джерел фінансування інвестиційних процесів // Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. "Проблеми формування та реалізації інвестиційної стратегії господарюючого суб'єкта" (12–13 груд., 2002 р.). – Дніпропетровськ: Наука і освіта. – 2002. – С. 239–240. *Особистий внесок автора:* подано методику визначення зон ефективного використання власного і позичкового капіталу суб'єктів господарювання.
25. Рогоза М.Є. Мотивація персоналу підприємства як чинник підвищення ефективності виробництва // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. "Європейський вибір України: проблеми теорії та практики реалізації" (22–23 трав., 2003 р.). – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2003. – С. 52–54.
26. Рогоза М.Є. Вибір інвестиційного проекту на основі моделювання // Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. "Інвестиційні стратегії сталого розвитку" (27–28 лют., 2004 р.). – Дніпропетровськ: Наука і освіта. – 2004. – Т. II. – С. 95–96.
27. Рогоза М.Є. Ефективна система формування ресурсів і управління витратами: основа конкурентоздатності підприємств // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. "Формування конкурентоздатності підприємств АПК в умовах ринкової трансформації економіки" (2–4 черв., 2004 р.). – Полтава: ПДАА. – 2004. – С. 56–58.
28. Рогоза М.Є. Структуризація проблеми аналізу стратегії діяльності промислового підприємства як соціально - економічної системи // Матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. "Науковий потенціал світу – 2004". – Т. 21: Економіка підприємства (1–15 листоп., 2004 р.). – Дніпропетровськ: Наука і освіта. – 2004. – С. 40–43.
29. Рогоза М.Є. Управління соціально-економічними системами: комплексна система мотивації праці // Тези доп. наук.-практ. конф. "Розвиток менеджменту в Україні: реалії, проблеми, перспективи". – Житомир: ЖДТУ. – 2004. – С. 52–53.
30. Рогоза М.Є. Формування механізму функціонування промислового підприємства // Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. "Актуальні проблеми розвитку малого та середнього бізнесу в Україні" (28 вер., 2004 р.). – Полтава: Ін-т економіки та менеджменту.. – 2004. – С. 78–80.
31. Рогоза М.Є. Роль економіко-виробничих об'єднань в оздоровленні економіки і конкурентності підприємства // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. „М. І. Туган-Барановський – видатний вчений-економіст. Спадщина та новації" (20-21 січ., 2005 р.). – Донецьк: ДонДУЕТ. – 2005. – Т. II. – С. 104-108.
32. Рогоза М.Є., Скляр А.А. Роль інформаційно-аналітичного забезпечення в стратегічних рішеннях // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. "Розвиток економіки в трансформаційний період: глобальний та національний аспекти" (Запоріжжя, 18-22 квіт., 2005 р.). – Дніпропетровськ: Наука і освіта. – 2005. – Т. 5. – С. 79-82. *Особистий внесок автора:* вирішено проблему інформаційного забезпечення стратегічних рішень.

33. Рогоза М.Є., Скляр А.А. Інформаційне забезпечення стратегічного управління: використання систем вимірювання досягнень // Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. "Динаміка наукових досліджень 2005". – Т. 17: Економіка підприємства (29–30 черв., 2005 р.). – Дніпропетровськ: Наука і освіта. – 2005. – С. 16–18. *Особистий внесок автора*: обґрунтовано можливості застосування моделі Ернст & Янг у стратегічному управлінні..

34. Рогоза М.Є., Циганок О.О. Системний підхід до оцінки стратегії в адаптивних системах управління // Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. молодих вчених "Сучасні проблеми соціально-економічного розвитку України" (24–25 трав., 2005 р.). – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2005. – С. 224–226. *Особистий внесок автора*: встановлено зв'язок критеріїв, що відображають основні характеристики суб'єктів господарювання, з основними компонентами макросередовища.

35. Рогоза М.Є., Циганок О.О. Стратегічне управління: аналіз чинників зовнішнього середовища // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. "Фінансово-кредитне стимулювання економічного зростання" (3-5 черв., 2005 р.). – Луцьк: РВВ "Вежа" Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки. – 2005. – С. 31–32. *Особистий внесок автора*: запропоновано основні групи чинників, що впливають на зовнішнє середовище підприємства (компоненти макросередовища).

36. Рогоза М.Є., Скляр А.А. Інформаційне забезпечення вирішення загальної задачі стратегічного управління на підприємстві // III Междунар. науч.-практ. конф. "Современные информационные технологии в экономике и управлении предприятиями, программами и проектами". – Харьков: НАКУ "ХАИ". – 2005. – С. 123–125. *Особистий внесок автора*: обґрунтовано вибір елементів управління.

37. Рогоза М.Є., Циганок О.О. Математична модель оцінки впливу чинників середовища господарювання // Тези доп. X наук.-практ. конф. "Проблеми економічної кібернетики" з нагоди 40-ї річниці економічної кібернетики в Україні (Київ, 15–17 вер., 2005 р.). – Донецьк: Апекс. – 2005. – С. 85-86. *Особистий внесок автора*: запропоновано критерії прийнятності оцінки основних чинників зовнішнього середовища господарювання підприємства на різних рівнях ієрархії відносин.

Інші видання

38. Савенко Р.Г., Лисенко М.В., Рогоза М.Є. Методика оптимізації параметрів АСУ технологічними процесами на основі теоретико-графових математичних моделей // Вестник Харьковского государственного политехнического университета. – Вып.. 94: Системный анализ, управление и информационные технологии. – Харьков: ХГПУ. – 2000. – С. 65–68. *Особистий внесок автора*: розроблено теоретико-графову математичну модель процесу автоперевезень і проаналізовано її параметри.

39. Рогоза М.Є., Павлова В.А. Механізми функціонування в системах управління підприємствами: чинники й особливості // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. – Краматорськ: ДДМА. – 2005. – № 1. – С. 223–226. *Особистий внесок автора*: запропоновано типи інноваційної діяльності через організацію механізмів функціонування в системах управління підприємствами.

40. Рогоза М.Є. Стимулювання підйому ефективності діяльності соціально–економічних систем // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – Технічні науки. – 2005. – № 4. – С. 29–32.

41. Рогоза М.Є., Скляр А.А. Стратегічне управління: роль та визначення стратегічної інформації // Економічний вісник Донбасу. – 2006. – № 1. – С. 122–126. *Особистий внесок автора*: визначено роль інформації в стратегічному управлінні.

АНОТАЦІЯ

Рогоза М.Є. Організаційно-економічний механізм забезпечення ефективності діяльності промислових підприємств. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.06.01 – Економіка, організація і управління підприємствами. – Інститут економіки промисловості НАН України, Донецьк, 2006.

У дисертації розроблено організаційно-економічні механізми забезпечення ефективності діяльності промислових підприємств в умовах трансформації економіки, впливу середовища господарювання, а саме: механізм забезпечення ефективності діяльності промислових підприємств шляхом використання його потенціалу в напрямку адаптації до ринкових умов через реструктуризацію (організаційну, технологічну); методика прогнозової оцінки відносин між суб'єктами зовнішнього середовища; методологія оцінки напрямків розвитку, яка базується на оцінці розробленої стратегії розвитку та прогнозуванні на основі створених механізмів управління та формування ресурсного забезпечення інноваційного розвитку за умови достатньої оцінки стратегії відносин між суб'єктами зовнішнього середовища господарювання та його особливостей; методика оптимізації технологічних процесів і використання потенціалу підприємства; механізми управління мотиваційною поведінкою.

Ключові слова: трансформація економіки, організаційно-економічний механізм, забезпечення ефективності діяльності, інноваційний розвиток, прогнозування, потенціал.

АННОТАЦИЯ

Рогоза Н.Е. Организационно-экономический механизм обеспечения эффективности деятельности промышленных предприятий. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени доктора экономических наук по специальности 08.06.01 – Экономика, организация и управление предприятиями. – Институт экономики промышленности НАН Украины, Донецк, 2006.

В диссертации разработаны организационно-экономические механизмы обеспечения эффективности деятельности промышленных предприятий в условиях трансформации экономики, влияния среды хозяйствования, которое проявляется по-разному на иерархических уровнях хозяйственной системы государства. Разработан организационно-экономический механизм обеспечения эффективности деятельности промышленных предприятий путем использования его потенциала в направлении адаптации к рыночным условиям через реструктуризацию (организационную, технологическую); методика прогнозной оценки отношений между субъектами внешней среды; методология оценки направлений развития, которая базируется на оценке разработанной стратегии развития предприятия и прогнозирования его деятельности на основе созданных механизмов управления и формирования ресурсного обеспечения инновационного развития при условии оценки стратегии отношений между субъектами внешней среды хозяйствования и его особенностей; методика оптимизации технологических процессов и использования потенциала предприятия; механизмы управления мотивационным поведением работающих; модель взаимодействия управляющих и управляемых систем эффективной деятельности промышленного предприятия. Рекомендуется использовать организационно-экономический механизм обеспечения эффективной деятельности промышленного предприятия путем учета особенностей функционирования производственной инфраструктуры, информационной взаимосвязи и взаимного влияния субъектов и объектов управления на основе системного исследования влияния внешних факторов и внутренних возможностей. Предложены критерии оценки инновационного потенциала. Для классификации процессов реструктуризации предприятия разработаны модели, которые отражают смысловую характеристику этих процессов.

Проанализированы причины необходимости создания и развития организационно-экономического механизма эффективности использования потенциала промышленного предприятия.

Основные результаты исследования используются на предприятиях Полтавского и Днепропетровского регионов и дают возможность создавать адаптивные механизмы, которые обеспечивают эффективность деятельности промышленных предприятий.

Ключевые слова: трансформация экономики, организационно-экономический механизм, обеспечение эффективности деятельности, инновационное развитие, прогнозирование, потенциал.

SUMMARY

Rogoza M.E. Organizational and economic mechanism for providing the efficient activity of industrial enterprises. – Manuscript.

Thesis for the doctor of economic science in specialty 08.06.01 – Economics, organization and management of enterprises. – The Institute of Industrial Economics of NAS of Ukraine, Donetsk, 2006.

The thesis presents the organizational and economic mechanisms for providing the efficient activity of industrial enterprises under transformation of the economy and effects of the economic management environment, that is the mechanism for providing the efficient activity of industrial enterprises through usage of its potential to adapt to market conditions by means of restructuring (organizational, technological); methodics for prognosting estimation of relations between subjects of external environment; methodology for assessment of development that is based on evaluation of the worked out strategy of development and its forecasting on the basis of the mechanisms created for managing and forming the resource support to innovative development provided the assessment of relations between external managing subjects and specific features of external environment; methods of technological processes optimization and use of enterprise potential; mechanisms for management of motivated behavior.

Key words: transformation of the economy; organizational and economic mechanism, providing the efficient activity, innovative development, forecasting, potential.

Підп. до друку 11.05.2006. Формат 60х90/16. Папір друк. №3. Офс. друк.

Обл.-вид. арк.. 1,9. Тираж 100 прим. Замовлення № 930.

Інститут економіки промисловості НАН України.

83048, Донецьк, Університетська, 77.

Ротапринт ІЕП НАН України.